

Κεφάλαιο 5

Ψυχοπαιδαγωγική ερμηνεία των αποτελεσμάτων για το σχεδιασμό της εκπαιδευτικής παρέμβασης

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το *Τεστ Δυσκολιών Γραπτού Λόγου* δίνει τη δυνατότητα στο δάσκαλο της τάξης, στον ειδικό παιδαγωγό και στο σχολικό ψυχολόγο να εκτιμήσει με αντικειμενικό τρόπο τις δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο μαθητής των τεσσάρων ανωτέρων τάξεων του δημοτικού σχολείου στην παραγωγή και στην επεξεργασία του γραπτού λόγου. Η αξιοποίηση του τεστ συνίσταται στον εντοπισμό των στοιχείων εκείνων του γραπτού λόγου τα οποία είναι ελλειμματικά και για τη βελτίωση των οποίων απαιτείται εξατομικευμένη εκπαιδευτική παρέμβαση μέσα στο σχολείο.

Βέβαια, θα πρέπει να αναφερθεί ότι κάθε διαγνωστικό διερευνητικό εργαλείο (τεστ), όσο έγκυρο και αξιόπιστο και αν είναι από ψυχομετρικής απόψεως, δεν αποδίδει παρά μόνο μία συγκεκριμένη κατάσταση του μαθητή κατά το συγκεκριμένο χρόνο διεξαγωγής της διαγνωστικής αξιολόγησης. Συνεπώς, είναι πιθανόν, η απόδοση του μαθητή στις δοκιμασίες του τεστ να μην αντιστοιχεί απόλυτα στη εικόνα που παρουσιάζει ο μαθητής στη σχολική τάξη. Επομένως, αν ο αξιολογητής είναι ο εκπαιδευτικός της τάξης στην οποία φοιτά ο μαθητής, τότε είναι χρήσιμο να συνεχιστεί την επίδοση του μαθητή στο τεστ με την καθημερινή επίδοσή του στο γλωσσικό μάθημα. Στην περίπτωση αυτή, ο συνδυασμός πληροφοριών από την καθημερινή σχολική πρακτική και από τα αποτελέσματα της διαγνωστικής αξιολόγησης μπορεί να μεταφραστεί σε ένα αποτελεσματικό πρόγραμμα εκπαιδευτικής παρέμβασης.

Πώς μπορεί να αξιοποιήσει ο αξιολογητής το παρόν τεστ

Με τη σωστή χρήση των δοκιμασιών του παρόντος τεστ, ο εκπαιδευτικός, ο ειδικός παιδαγωγός και ο σχολικός ψυχολόγος μπορούν να έχουν στη διάθεσή τους ποσοτικές αλλά και ποιοτι-

κές πληροφορίες σχετικά με την ικανότητα του μαθητή να παράγει και να επεξεργάζεται το γραπτό λόγο

Ειδικότερα, όσον αφορά στη δοκιμασία «Παραγωγή Γραπτού Λόγου», ο πρώτος δείκτης (δηλαδή η *Ορθογραφική Ορθότητα*) παρουσιάζει την ικανότητα του μαθητή να γράφει ορθογραφημένα ένα γραπτό κείμενο. Σε περίπτωση χαμηλής επίδοσης, ο εκπαιδευτικός μπορεί να εκπονήσει ένα εξατομικευμένο παρεμβατικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση των ορθογραφικών λαθών που κάνει ο μαθητής. Το πρώτο στάδιο του παρεμβατικού προγράμματος είναι ο εντοπισμός των συνηθέστερων λαθών.

Κάποιες δραστηριότητες που μπορεί να προτείνει ο εκπαιδευτικός στο παιδί είναι: (α) να συμπληρώσει γράμματα που λείπουν σε λέξεις, (β) να συμπληρώσει λέξεις που λείπουν σε κείμενο, (γ) να συμπληρώσει λέξεις που λείπουν σε προτάσεις επιλέγοντας κάθε φορά, από διαφορετικές προτεινόμενες, τη σωστή, (δ) να υπογραμμίσει μέσα σε κείμενο ή σε προτάσεις λέξεις με μια συγκεκριμένη ορθογραφική απόδοση, οι οποίες φάνηκε ότι δυσκόλεψαν ιδιαίτερωσ το παιδί, (ε) να χρησιμοποιήσει σωστά τα σημεία στίξης σε προτάσεις ή σε κείμενο και (στ) να εξηγήσει την ορθογραφία συγκεκριμένων λέξεων οι οποίες το δυσκόλεψαν ιδιαίτερωσ.

Ο δευτέρωσ δείκτης της δοκιμασίας «Παραγωγή Γραπτού Λόγου» (δηλαδή η *Κειμενική Οργάνωση*), αφορά σημαντικές πτυχές της οργάνωσης του κειμένου τόσο στο επίπεδο της μορφής όσο και στο επίπεδο του περιεχομένου του. Στο επίπεδο της μορφής, αυτό που κυρίωσ θα πρέπει να απασχολήσει τον εκπαιδευτικό είναι ο βαθμόσ στον οποίο το παιδί χρησιμοποιεί τα κατάλληλα γλωσσικά μέσα για να κάνει διακριτή, μέσα στο λόγο του, την αντίθεση «καινούρια – παλιά» πληροφορία. Αν διαπιστωθεί κάποια αδυναμία, μπορεί να επιχειρηθεί ένα πρόγραμμα εξοικείωσης και εξάσκησης του παιδιού στη χρήση αυτών των γλωσσικών μέσων που είναι κυρίωσ το αόριστο και το οριστικό άρθρο, οι αόριστες αντωνυμίες και οι αδύνατοι τύποι της κτητικής αντωνυμίας. Δραστηριότητες παρόμοιες με αυτές που προτείνονται στο συγκεκριμένο διαγνωστικό κριτήριο μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αλλά σε πιο περιορισμένη έκταση. Συγκεκριμένα, αντί για τέσσερις εικόνες, μπορούν να δοθούν στο παιδί δύο διαδοχικές εικόνες που περιγράφουν μια μικρή ιστορία και όπου παρουσιάζονται ένα ή δύο πρόσωπα στην πρώτη εικόνα και ένα νέο στην δεύτερη και να του ζητηθεί να κάνει εισαγωγή

και διατήρηση των αντικειμένων αναφοράς. Βαθμιαία, ο αριθμός των εικόνων μπορεί να αυξηθεί όπως και ο αριθμός των αντικειμένων αναφοράς.

Επίσης, σημασία πρέπει να αποδώσει ο εκπαιδευτικός και στο κατά πόσον το παιδί κάνει αναφορά στο κείμενό του στο χρονικό και στο χωρικό πλαίσιο της ιστορίας που περιγράφεται από τις εικόνες, μέσα από τη χρήση των αντίστοιχων προσδιορισμών, χρονικών (μετά, μόλις, αφού, πριν, όταν, μετά από λίγο) και τοπικών (πάνω, κάτω, δεξιά, αριστερά, μπροστά, δίπλα, πίσω...). Αν δεν γίνεται αναφορά, τότε η παρέμβαση θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει την εξοικείωση του παιδιού με τη χρήση χρονικών και τοπικών προσδιορισμών μέσα από την περιγραφή εικόνων που περιέχουν στοιχεία που σχετίζονται με το χρόνο και το χώρο.

Στο πλαίσιο των ίδιων δραστηριοτήτων, ο εκπαιδευτικός θα είναι δυνατόν να εξασκήσει το παιδί, αν παρουσιαστεί κάποια αδυναμία στο επίπεδο του **περιεχομένου**, στον τρόπο με τον οποίο θα συνδέει χρονολογικά τα επεισόδια της ιστορίας που γράφει, ώστε αυτά να αντιστοιχούν με τα γεγονότα που περιγράφουν οι εικόνες. Ο εκπαιδευτικός εδώ μπορεί να ξεκινήσει με λιγότερες εικόνες από αυτές που περιέχονται στο τεστ (δηλαδή με τρεις), και, ανάλογα με την επίδοση του παιδιού, να παραμείνει σ' αυτές ή να τις αυξήσει βαθμιαία σε 4 ή 5 ή 6 εικόνες.

Στο επίπεδο του **περιεχομένου**, ένα άλλο σημείο το οποίο πρέπει να προσέξει ο εκπαιδευτικός είναι η αδυναμία του παιδιού να αξιολογήσει ποιες είναι οι βασικές και ποιες οι δευτερεύουσες πληροφορίες σε μια εικόνα ή η τάση του να παραλείπει πληροφορίες που παρέχονται από τις εικόνες και, αντίθετα, να συμπεριλαμβάνει στο κείμενό του άσχετες πληροφορίες. Σ' αυτήν την περίπτωση, η άσκηση του παιδιού σε μεταγνωστικού τύπου δραστηριότητες θεωρούμε ότι μπορεί να βελτιώσει τις επιδόσεις του. Έτσι, ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από το παιδί, αφού δει όλες τις εικόνες προσεκτικά ώστε να καταλάβει πώς συνδέονται η μια με την άλλη, να αξιολογήσει, πριν περάσει στο γραπτό λόγο, προφορικά ποιες από τις πληροφορίες που παρέχει η κάθε μια από τις εικόνες είναι σημαντικές για την ιστορία και ποιες όχι και να εξηγήσει γιατί. Μπορεί επίσης, ο ίδιος ο εκπαιδευτικός να προτείνει στο παιδί κάποιες άσχετες πληροφορίες και να ζητήσει από το παιδί να κρίνει αν θα πρέπει να τις συμπεριλάβει στο κείμενό του ή όχι.

Η επίδοση του παιδιού στη δοκιμασία «Αποκατάσταση Αποδομημένης Πρότασης», αντανακλά τις συντακτικές ικανότητες του παιδιού και, πιο συγκεκριμένα, την ικανότητά του να αποκαθιστά μια διαταραγμένη συντακτικά πρόταση. Χαμηλή επίδοση στη συγκεκριμένη δοκιμασία σημαίνει έλλειψη κατανόησης των σχέσεων που συνδέουν τους όρους μιας πρότασης μεταξύ τους, αδυναμία αναγνώρισης του συντακτικού ρόλου που έχει κάθε όρος της πρότασης με βάση τα μορφοσυντακτικά του χαρακτηριστικά. Συνεπώς, κατ' αρχάς θα πρέπει το παιδί να εξοικειωθεί με τους βασικούς συντακτικούς ρόλους σε μια πρόταση, δηλαδή με το ρόλο του υποκειμένου και του αντικειμένου. Αυτό μπορεί να γίνει αν ζητηθεί από το παιδί να απαντήσει σε απλές ερωτήσεις κατανόησης του τύπου «ποιος έκανε τι» σε προτάσεις που δεν παρουσιάζουν πρόβλημα με την συντακτική τους οργάνωση. Βαθμιαία, οι ερωτήσεις μπορούν να αφορούν και δευτερεύοντες όρους της πρότασης.

Μια άλλη δραστηριότητα μπορεί να είναι η συμπλήρωση προτάσεων σωστά δομημένων με λέξεις που πρέπει να επιλεγούν από έναν κατάλογο και οι οποίες πρέπει να έχουν μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά ανάλογα με το ρόλο που έχουν στην πρόταση (π.χ. να τοποθετηθούν στην αιτιατική πτώση αν έχουν το ρόλο του αντικειμένου του ρήματος).

Σε μια δεύτερη φάση, μπορεί να προταθεί στο παιδί αποκατάσταση αποδομημένων προτάσεων αρχικά μικρότερων (και άρα απλούστερων) από αυτές που προτάθηκαν στο τεστ και, σταδιακά, ίσως και μεγαλύτερων και περιπλοκότερων από αυτές. Μετά την αποκατάσταση της πρότασης, είναι χρήσιμο να ζητηθεί από το παιδί να εξηγήσει με ποιον τρόπο σκέφτηκε για να αποκαταστήσει με το συγκεκριμένο τρόπο την πρόταση. Και εδώ το παιδί καλείται να ασκήσει τις μεταγνωστικές του ικανότητες.

Αν ο εκπαιδευτικός θεωρεί ότι το παιδί χρειάζεται επιπλέον βοήθεια για τις ασκήσεις αυτού του είδους, τότε μπορεί να συνοδεύσει τις αποδομημένες προτάσεις με αντίστοιχες εικόνες. Το παιδί τοποθετεί τις λέξεις στη σωστή σειρά συμβουλευόμενο πρώτα την αντίστοιχη εικόνα.

Επίσης, είναι δυνατόν, ο εκπαιδευτικός, εν είδει παιχνιδιού, να ζητήσει από το ίδιο το παιδί να κατασκευάσει αποδομημένες προτάσεις. Σ' αυτή την περίπτωση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να πάρει το ρόλο του παιδιού και να αποκαταστήσει τις αποδομη-

μένες προτάσεις του παιδιού.

Τέλος, η επίδοση του μαθητή στη δοκιμασία «Αποκατάσταση Αποδομημένου Κείμενου» (με τους δείκτες για τον Αριθμό των Αλληλουχιών και τη Θέση των Αλληλουχιών στο κείμενο) αναφέρεται κυρίως στις συντακτικές ικανότητές του, παρόλο που, για την αποκατάσταση αποδομημένου κείμενου, χρησιμοποιούνται εκτός από συντακτικά και νοηματικά κριτήρια. Χαμηλή επίδοση στη συγκεκριμένη δοκιμασία, σημαίνει δυσκολία στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο συνδέονται οι προτάσεις ενός κείμενου μεταξύ τους, ώστε αυτό να είναι συνεκτικό και ορθό νοηματικά. Εξάσκηση του παιδιού με τη σύνδεση των προτάσεων σε ένα κείμενο μπορεί να προκύψει εάν ζητηθεί από το παιδί, σε ένα μη αποδομημένο κείμενο, να εξηγήσει για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη του, συνδέονται με το συγκεκριμένο τρόπο οι προτάσεις μεταξύ τους. Μπορεί επίσης ο εκπαιδευτικός να ζητήσει από το παιδί να αποκαταστήσει αποδομημένα κείμενα, διαφορετικού μεγέθους, παρόμοια με αυτά που προτάθηκαν στο τεστ εξηγώντας κάθε φορά γιατί επιλέγει το συγκεκριμένο τρόπο αποκατάστασης.

Είναι δυνατόν επίσης, εν είδει παιχνιδιού, ο εκπαιδευτικός να ζητήσει από το ίδιο το παιδί να κατασκευάσει ένα αποδομημένο κείμενο, μικρού όμως μεγέθους. Σ' αυτή την περίπτωση, ο εκπαιδευτικός μπορεί να πάρει το ρόλο του παιδιού και να αποκαταστήσει το αποδομημένο κείμενο του παιδιού.

Εν κατακλείδι, εκείνο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι, σε κάθε περίπτωση δυσκολιών με την παραγωγή ή και την επεξεργασία του γραπτού λόγου, η εκπαιδευτική παρέμβαση πρέπει αφενός μεν να βασίζεται στη σωστή ερμηνεία των αποτελεσμάτων της διαγνωστικής αξιολόγησης, αφετέρου δε να είναι προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες του μαθητή.